

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет іноземної філології
Кафедра німецької і романської філології

**ІСТОРИЧНІ ШЛЯХИ ЗБАГАЧЕННЯ ЛЕКСИЧНОГО ФОНДУ
ІСПАНСЬКОЇ МОВИ ТА МЕТОДИКА ЇХ ВИВЧЕННЯ НА ЕТАПІ
ПРОФІЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ
СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: студентка 4 курсу 481 групи
напряму підготовки: 014.02 Середня освіта
(мова і література іспанська)
Корчагіна Анна Володимирівна

Керівник: доц. Гончаренко О. М.

Рецензент: доц. Акішина М. О.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 РОЗВИТОК ІСПАНСЬКОЇ МОВИ В ДІАХРОНІЧНОМУ АСПЕКТІ.....	6
1.1. Історичні передумови та шляхи збагачення іспанської мови	6
1.2. Різновиди історичних запозичень в іспанській мові	7
1.2.1. Адаптація історичних запозичень в іспанській мові.....	15
РОЗДІЛ 2 ЛЕКСИЧНИЙ ФОНД ІСПАНСЬКОЇ МОВИ У СИНХРОНІЧНОМУ АСПЕКТІ	17
2.1. Архаїзми.....	17
2.2. Неологізми	20
2.3. Професійна лексика	26
2.3.1. Терміни	26
2.3.2. Професіоналізми	28
2.4. Різновиди мовлення	30
2.4.1. Розмовна мова	30
2.4.2. Діалектизми	31
2.4.3. Евфемізми	32
2.4.4. Вигуки	34
РОЗДІЛ 3 ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ НА УРОКАХ ІСПАНСЬКОЇ МОВИ	38
3.1. Комунікативний метод у викладанні іспанської мови.....	38
3.2. Система вправ на етапі введення та активізації лексичних одиниць на уроках іспанської мови у старших класах	41
ВИСНОВКИ.....	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	52

ВСТУП

Лексичний корпус іспанської мови складається, переважно, зі слів латинського походження. Це пов'язано з тим, що іспанська мова виникла з народної латини, яка увібрала в себе елементи розмовної і діалектної латинської мови й мала свої регіональні варіанти. Народна латина – своєрідна видозміна латинської мови, яка формувалася історією римського суспільства, його соціальним і культурним розвитком, територіальною експансією. За довгі роки еволюції від вульгарної латини до літературної, іспанська мова й, зокрема, її лексичний склад, зазнав численних фонетичних, граматичних, графічних, функціонально-стилістичних й інших змін. Слід пам'ятати й про те, що протягом століть іспанське лексичне багатство формувалося не тільки на латинській основі, а й за рахунок інших джерел. Мови постійно контактують і взаємозбагачуються. Історія народу й географічне середовище його проживання, економічний устрій і громадські структури, культура й політика, психологія народу, рівень його соціального розвитку – усе це впливає на характер лексичних запозичень, їхні джерела. Уже в самій народній латині на кожні сто слів доводилося дванадцять слів арабського і десять німецького походження.

Актуальність вивчення основних способів збагачення лексичного складу іспанської мови полягає в постійній видозміні мови: слова з'являються, зникають, набувають нового значення. Упродовж свого існування іспанська мова пройшла багато різних етапів, тому доцільно розглянути основні способи збагачення її лексики в діахронічному та синхронічному аспектах. Постійно зростаючий інтерес до словникового складу іспанської мови зумовив вибір теми дипломної роботи. Обрана тема актуальна з огляду на об'єкт дослідження, оскільки основні способи збагачення лексики іспанської мови дають змогу зрозуміти походження та утворення слів.

Інформація про основні способи збагачення іспанської мови може бути знайдена у найрізноманітнішій літературі: науковій, художній, публіцистичній, історичній тощо. Над вивченням цієї теми працювало багато вчених, зокрема В. С. Виноградов, С. С. Волков, М. М. Вороніна, А. М. Гітліц, В. П. Григор'єв, А. І. Іваницька, Чернявський де Богдан-Ельса та багато інших.

Метою роботи є комплексне дослідження основних способів збагачення лексичного фонду іспанської мови та методика їх вивчення на етапі профільної середньої освіти у закладах загальної середньої освіти, що передбачає розв'язання таких **завдань**:

- вивчити бібліографічні джерела з обраної теми;
- розглянути історичні шляхи збагачення іспанської мови в діяхронічному аспекті;
- вивчити шляхи адаптації запозичень;
- дослідити розвиток лексичного фонду іспанської мови в синхронічному аспекті;
- описати методику вивчення історичної лексики на етапі профільної середньої освіти у закладах загальної середньої освіти.

Об'єктом вивчення є лексичний фонд іспанської мови.

Предметом роботи є основні історичні шляхи збагачення лексики іспанської мови та методика навчання історичної лексики на урока.

Методи дослідження зумовлені метою та поставленими завданнями, щодо аналізу матеріалу дипломна робота передбачає використання цілого ряду методів: порівняльний, описовий, зіставний та структурний. Серед них як основний визначено *порівняльно-історичний метод*, об'єктом якого є споріднені мови, тобто ті, що мають спільне коріння. З метою пояснення особливостей функціонування слів та їх перехід і адаптацію в іспанській мові у роботі вжито *описовий метод*. *Зіставний метод* лежить в основі порівняння складу лексики різних мов – споріднених і не споріднених – його

метою є виявлення спільних рис шляхом зіставлення. *Структурний метод* застосовується для дослідження структури мови.

Практичне значення одержаних результатів. Узагальнений у роботі матеріал та результати аналізів можуть бути застосовані у подальшому вивченні питання способів збагачення лексики іспанської мови, у науково-пошуковій роботі студентів при підготовці до семінарських занять, при написанні рефератів, курсових та дипломних робіт, а також при вивченні історичної лексики на етапі професійної середньої освіти у закладах загальної середньої освіти.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаної літератури.

РОЗДІЛ 1

РОЗВИТОК ІСПАНСЬКОЇ МОВИ В ДІАХРОНІЧНОМУ АСПЕКТІ

1.1. Історичні передумови та шляхи збагачення іспанської мови

Історія Іспанії багата на мовні контакти. На Піренейському півострові намагалися закріпитися багато племен і народів. Найдавнішим населенням були *ібери* й *баски*. Перші з них, як вважають вчені, прийшли з Африки, про походження інших немає достовірних відомостей, хоча існує чимало легенд. У XI–X століттях до н.е. на півострові з'явилися *фінікійці*. Вони заснували кілька колоній на західному узбережжі Середземного моря. Їх опорним пунктом став Новий Карфаген (нині Картахена) [6, с. 15].

У VII столітті до н.е. південні землі почали колонізувати *греки*, які незабаром розпочали тривалу боротьбу з Карфагеном. Близько VI століття до н.е. північ і центр півострова зайняли *кельти*. Невдача Карфагена у Першій Пунічній війні (264–241 рр. до н.е.) змусила карфагенян розширити свої володіння в Іберії, а поразка у II Пунічній війні (218–201 рр. до н.е.) привела до поступового завоювання Іберійського півострова *римлянами* і перетворення його на колонію [2, с. 69].

Більше шести століть (II століття до н.е. – V століття н.е.) тривало панування римлян. Вони впровадили на півострові свою мову, свою культуру, свою цивілізацію. Майже двісті років їм знадобилося, щоб побороти опір місцевого населення. А в 409 р. з Південної Галлії на Іберійський півострів розпочали вторгнення варварські германські племена – *алани*, *вандали*, *свеви*, хоча контакти з корінним населенням у них встановилися ще в I столітті. Римляни змушені були визнати їх союзниками і поступитися їм деякими зі своїх земель. Проте вандали в 429 р. пішли до Африки, і в тому ж році *вестготи* знову заволоділи територією Іберійського півострова. У другій половині V століття вестготському

королівству належали майже весь півострів і більша частина Галлії. У 447 р. іберійська Романія перейшла під владу вестготських королів [2, с. 69].

У 711 р. на півострів вторглися *араби*. Вестготська держава не могла чинити їм опір. Уже в 713 р. було проголошене владарювання Дамаскського халіфа. До 718 р. араби завоювали майже весь Іберійський півострів. Тільки територія сучасної Астурії залишилася нескореною. Почалося владарювання арабів, яке затягнулося майже на вісімсот років. Лише в 1492 р. іспанці закінчили Реконкісту, вигнавши арабів з півострова [2, с. 69; 5].

Ця коротка історична довідка переконливо свідчить про багаточисленні мовні контакти, які в різні епохи впливали на становлення іспанської мови. З часом іспанська мова за певних обставин і з неоднаковою мірою інтенсивності, постійно контактувала з французькою, італійською, англійською, німецькою та іншими мовами [2, с. 69].

Таким чином, в цьому розділі під термінами «іспанізм, галліцизми, еллінізм» і etc. розуміються слова, запозичені з відповідних мовних джерел, асимільовані в іспанській мові і сприймаються суспільством не як чужорідні елементи, а як іспанські слова. Інакше кажучи, ці терміни вказують лише на основу походження слова і не мають інших конотацій [2, с. 69].

1.2. Різновиди історичних запозичень в іспанській мові

У цьому підрозділі ми розглядаємо різні види запозичень, які стали невід'ємною частиною іспанської мови. Ці слова запозичення з'являлись поступово, у процесі розкриття способів збагачення лексики за допомогою запозичень Іберійського півострова та відкриття Нового світу. На нашу думку, слід звернути увагу на такі терміни: «*субстрат*» – сліди переможеної мови у складі мови-переможця при схрещуванні двох мов; «*топонім*» – власна назва будь-якого географічного об'єкта; «*патронім*» – ім'я батька, яке приєднується до імені дітей, по батькові.

Іберизми (*iberismos*) сягають іберійського субстрату, який є неоднорідним. До нього відносяться як невідомі нам мови іберійських племен так і баскська мова, що збереглася до наших часів. Серед іберизмів є слова, пов'язані з дороманським періодом. Виділити прероманську основу надзвичайно важко. Зазвичай до таких іберизмів відносять обмежену кількість слів, типу: *artiga, abarcas, barraca, barro, cueto, charco, manteca, perro, sima, vega, izquierdo, pestaña, guijarro, balsa, sarna* та ін., а також значна кількість топонімів. До іберизмів можна віднести й пізніші запозичення (їх іноді називають «баскізмами»), число яких помітно зросло в часи Середньовіччя: *pizarra, chaparro, boina, cencerro, zamarra, laya, gabarra, órdago* та ін. [2, с. 71].

Також А. А. Іваницька зазначає, що до слів іберійського походження належать слова патроніми із суфіксом **-z**: *Díaz, Sánchez, Fernández* [8, с. 121].

Кельтизми. Визначення кельтського субстрату також пов'язане з численними труднощами, через певний брак відомостей про взаємодію кельтської мови з іспанською латиною. Існує припущення, що частина кельтизмів (*celtismos*) могла увійти до латини через контакти з галльською мовою. Як результат безпосередніх іберо-баскських та іберо-латинських контактів з кельтським в іспанській мові, на думку В.С. Виноградова, залишилися [2, с. 71]:

- назви дерев і рослин: *abedul, álamo, aliso, beleño, berro*;
- назви тварин: *garza, puerco, toro*;
- найменування, пов'язані з селянським побутом: *amelga, colmena, gancho, huero*;
- інші за значенням слова: *baranda, basca, cantiga, tarugo, estancar, tranzar*;

Чимало кельтизмів не пов'язані з дороманським періодом, а прийшли до іспанської через латину, яка запозичувала їх з кельтської. Серед

них відзначають: *camisa, cabaña, cerveza, legua, alondra, salmon, carro, mina, brote, vasallo* та ін. [2, с. 72].

Еллінізми. Протягом усієї своєї історії римляни відчували вплив грецької культури. Багато грецьких слів були запозичені латинською мовою з літературних джерел. Це перш за все відноситься до найменувань, пов'язаних з духовним життям людини. Ще більш ранніми еллінізмами (*helenismos*) в латині були такі, що виникали в мові завдяки безпосередньому контакту між греками і римлянами. Вони позначали деякі знаряддя праці, предмети побуту, начиння, назви тварин та ін. Таким чином з латини безліч цих найменувань увійшли в іспанську мову *idea, matemáticas, filosofía, fantasía, música, poesía, escena, escuela, tragedia, comedia, lepra, podagra, cólera, catarro, dieta, anatomía, átomo, crónica, glosa, planeta, etc.* [2, с. 72];

Починаючи з XIII століття еллінізми стали надходити до іспанської мови через арабську. Серед них назви продуктів харчування, рослин, медикаментів: *acelga, altramuz, jibia, alfofigo, adelfa, avenuz, marlota, aniz, etc.* [2, с. 72].

Значна кількість еллінізмів закріпилася в мові у XV столітті, цьому сприяла літературна діяльність Сантільяна, Хуана де Мени та інших письменників і вчених, які у своїй творчості спиралися на латинські переклади грецьких авторів. До еллінізмів тієї епохи належать назви рослин, екзотичних тварин, медичні, природничі та гуманітарні терміни, міфологічні назви та ін.: *acacia, jacinto, narciso; áspid, bisonte, delfin, tigre; agonía, arteria, cólico, diarrea, manía; cilindro, cubo; ártico, boreal, caos, eclipse, polo, zodíaco, zona; academia, alfabeto, asterisco, biblioteca, diptongo, diéresis, sinalefa, solecismo; monopolio, arpía, sátiro, sirena, etc.* [2, с. 72].

У XVI столітті приплив еллінізмів скоротився. Він залишався обмеженим у XVII столітті, хоча терміни гуманітарного характеру продовжували виникати досить активно. До цього періоду відноситься поява таких слів, як *cacofonía, crítico, dialecto, episodio, idilio, léxico, patético, sinónimo, análisis, análogo, categoria, entusiasmo, ético, etc.* [2, с. 72].

Для XVIII–XX століть характерне створення багатьох термінів на основі грецької мови. Наприклад, *botánica, aorta, autopsia, bronquio, coriza, dicotomía, estático, hepático, miope, hipérbole, simetría, hidráulico* тощо. (XVIII ст.); *afonía, anemia, anestesia, clínico, diagnóstico, marasmo, asteroide, esquema, idiosincrasia, tríptico, arquetipo, autarquía, autógrafo, biografía, colofón, pornografía* та інші [2, с. 72].

А. А. Іваницька пропонує у свою чергу класифікацію грецизмів за сферами вжитку [8, с. 121]:

– медичні терміни: *aropejía, catarro, gangrena, disnea, embolia, catéter, nefritis, letargo, reuma, hidropesía, erisipela, órgano*;

– політичні терміни: *política, problema, democracia, tema*;

– слова, які стосуються науки: *aritmética, biología, fitología, cosmología, geología, filología, escuela, gramática*;

– наукові терміни: *electricidad, crisis, período, teatro, hipótesis, música, orquesta, escena*;

– слова, які стосуються флори та фауни: *almendra, col, menta, castaña, avestruz, cereza, camello, cáñamo*;

– релігійні терміни: *iglesia, evangelio, apóstol, obispo, bautismo*.

Арабізми. Довгі роки арабського завоювання сприяли збагаченню іспанського словника за рахунок арабських джерел. З них було запозичено значну кількість арабізмів (*arabismos*), серед них [2, с. 73]:

– військові і адміністративні терміни та найменування: *alférez, alcaide, alcalde, adarga, alearía, alfanje, acicate, aljaba, jinete, alarde, arrecife, regato, alguacil, albacea, etc.*;

– торгівельні найменування: *almacén, almoneda, arroba, quintal, quilate, aduana, fanega, tarifa, arancel, alcabalas, etc.*;

– будівельні найменування [20, с. 10]: *albañil, alféizar, atalaya, alcantarilla, alcázar, alcoba, zaguán, azotea, tabique, etc.*;

– ремісничі: *alfombra, albornoz, alcanfor, talco, almohada, alcuza, tarima, zafra, alhaja, abalorio, albayalde, alfarero, etc.*;

– сільськогосподарські: *acequia, aljibe, talega, albufera, zanja, noria, alberca, azúcar, albaricoque, alfalfa, azafrán, berenjena, sandía, alubia, algarroba, aceituna, etc.*

Арабізми проникли майже в усі сфери діяльності. Причому більшість із них залишилася в активному словнику сучасної іспанської мови [8, с. 74].

Галліцизми. З X ст. відбувалися запозичення з французької та провансальської мов. Залежно від історичних умов вони посилювалися або слабшали. Відомо, що багато галліцизмів (*galicismos*) сягають латинського коріння. Галльські джерела ніби виконують роль посередників між іспанською та латинською мовами [2, с. 74].

До X–XIV відносять появу галліцизмів *homenaje, mensaje, deleite, vergel, pitanza, malla, dama, monje, deán, vianda, vinagre, ruiseñor, doncel, doncella, linaje, hostel, salvaje, etc.*

У XV столітті були зафіксовані *galán, corcel, gala, brida, cable, corchete, pabellón, amarrar, báiuarte, etc.*

Цікавим фактором є той факт, що вже до складу «Іспано-латинського словника» А. Небріхі (1495) входять такі галліцизми, як *paje, jardín, jaula, cofre, trincar, manjar, sargento, fraile, reproche, etc.* [2, с. 74].

У XVI–XVII століттях ввійшли слова типу *bufete, menaje, manteo, servilleta, ujier, damisela, trinchera, batallón, batería, carabina, convoy, barricada, brecha, estribor, babor, coronel, piquete, billete, banquete, etc.*

Значна кількість французьких запозичень з'явилася в іспанській мові в період Французької Буржуазної революції XVIII ст. і Наполеонівських війн: *arribar, detalle, favorito, galante, interesante, intriga, modista, rango, resorte, coqueta, polisón, chaqueta, pantalón, corsé, brigadier, retreta, bayoneta, fusil, cucarda, pillaje, comandar, corbeta, equipar, petimetre, boga, bisutería, batista, tul, ratín, cacerola, compota, galleta, frambuesa, basalto, colza, marmota, etc.*

У XIX–XX століття з'явилися нові запозичення з французької: *querpis, chai, canotíe, levita, chaqueta; tisú, piqué, tufetán, satén, pana, franela; crocante, champán, champiñón; bebé, biberón; nicotina; complot, patriota, burocracia,*

comité; quiosco, reportaje, turista, cabina, aviación, garaje, ruleta, camión, vitrina, maquillaje, maquillarse, etc. [2, с. 74].

Лусизми. Постійні контакти різномовного населення Піренейського півострова, своєрідність словесно-художньої творчості поетів Кастилії, Португалії та Галісії періоду Середньовіччя не могли не привести до лексичного взаємообміну між контактуючими мовами, що залишить в іспанській певну кількість лусизмів (*lucismos*) [22, с. 302] – запозичень з португальської та галісійської мов. Слід особливо підкреслити той факт, що іберійські трубадури (поети-співці) створили на галісійсько-португальській основі мову ліричної поезії, яка стала однією з перших літературно поетичних мов в історії піренейських народів. У XII–XIV століттях цією мовою користувалися кастильські поети, а деякі навіть у XV столітті. З іншого боку, багато португальських поетів XVI–XVII століть писали кастильською. З португальських і галісійських розмовних мов і літературних джерел в іспанській мові закріпилися: *morriña, macho, chubasco, chopo, achantarse, vigía, carabela, chumacera, baliza, arisco, rayo, menino, mermelada, almeja, mejillón, ostra, etc.* Як було зазначено раніше більшість цих слів має латинське походження [2, с. 75].

Завдяки португальській мові до іспанської увійшли деякі слова з азійських джерел, а саме: *sopra, catre, bambú, cacatúa, cato, mandarín, carambola, palanquín* (Індія, Малайзія); *charol* (Китай); *biombo, bonza* (Японія) та ін. [2, с. 75].

Каталанізми. Після XV століття поповненню іспанського словника сприяли також каталанізми (*catalanismos*) переважно романського походження. Вважається, що до них належать такі слова, як *faena, pechina, palangre, frazada, trasto, sede, nao, seo, paella, zozobra, lampuga, balance, clavel, añoranza, añorar, falla, bochín, remolcar, trajinar, trastear, etc.* [2, с. 76].

Індихенізми (американізми). Відкриття іспанцями Америки в 1492 році зумовило постійні та довготривалі контакти іспанської мови з численими індіанськими мовами. В кінцевому підсумку це привело

до помітного збагачення іспанського словника за рахунок індіхенізмів (*indigenismos*), запозичень з індіанських мов. Новий тваринний і рослинний світ, незнайоме начиння і їжа, невідомі вірування й звичаї – усе це вимагало від іспанців особливої номінації. Х. Колумб у своїх записках нарікав на те, що він не знав, як чинити у таких випадках, як називати незліченну кількість незвичайних птахів, риб, комах, рослин, плодів, які вперше побачили відкривачі Нового Світу. Спочатку об'єктам, схожим на європейські, вони давали іспанські назви, але вельми скоро прибульці стали пристосовувати місцеві найменування для позначення екзотичної флори і фауни, предметів побуту, а з часом і деяких власне іспанських понять [2, с. 76].

Американський континент населяли різні індіанські народи й племена. Вони говорили на різноманітних мовах і діалектах. Безперечним є той факт, що у Південній і Центральній Америці великих мовних сімей налічується близько 170 і більше 2000 дрібних мов і діалектів. Неповнота і нерівномірність вивчення індіанських мов обумовили труднощі їх генетичної класифікації. Тому можна розділити індіхенізми на такі умовні групи [15, с. 81]:

- інтернаціональні: *tabaco, maíz, hamaca, cacao, colibrí, patata, etc.*
- вживаються у Латинській Америці, Іспанії: *cacahuete, jiraca, chicle, enaguas, etc.*
- панамериканізми: *chicha, chichería, guarapo, etc.*
- національні індіхенізми: *pinolate, guaricha, tapera, etc.*

Італіянізми. Італійська мова сприяла появі в іспанській певної кількості слів, що відносяться до сфери культури, політики, промисловості, торгівлі, військової справи, побуту та ін. Більшість цих слів – латинського походження. Дослідники вважають, що перші італіянізми (*italianismos*) виникли в XIV–XV ст. і були пов'язані з мореплавством: *corsario, avería, bonanza, piloto, mesana, artimón, brújula, cataldo, mareta, golfo, etc.* До того

ж періоду відносяться італіянізми типу *lonja, mercancía, novela, madrigal, belleza, soneto, filigrana, atacar, etc.* [2, с. 75].

У XVI–XVII ст. з італійської прийшло доволі багато лексичних одиниць: *infantería, escolta, centinela, escopeta, banderola, trinquete, bronce, pécora, folleto, macarrónico, gaceta, terceto, bemol, mosaico, capricho, cavatina, dúo, tenor, soprano, maestro, arlequín, bufón, medalla, diseño, cornisa, fachada, pintoresco, carroza, grotesco, perfumar, cortejar, charlar, festejar, cultivar, etc.*

XVIII століття дало нові запозичення: *adagio, alegre, oratorio, filarmónica, casino, cicerone, maqueta, anchoa, mandolina, acuarela, cámara, premura, etc.* [2, с. 75].

У XIX столітті до іспанської увійшли *terracota, aria, partitura, libreto, batuta, polichinela, persiana, etc.* [2, с. 75].

Германізми. Поповнення іспанського словника завдяки германським мовам відбувалося в ранній період через латину або безпосередньо під впливом прямих контактів, коли німецькі племена опинилися на Іберійському півострові. До тих часів належать германізм (*germanismos*), пов'язані з ратною справою: *guerra, bando, estribo, yelmo, guardia, espía, robar, ganar, guiar, guarnecer, tregua, galardón, etc.*; з побутом, звичаями і соціальним устроєм: *jabón, albergue, falda, jaca, ropa, aspa, guisar, agasajar, rico, fresco, etc* [2, с. 73].

Також через галльські джерела прийшли такі германські запозичення, як *adobar, blandir, cota, bruñir, dardo, estandarte, esgrimir, heraldo, guante, arpa, danzar, equipar, babor, esquivar, etc* [2, с. 73].

Треба зазначити, що германізми асимілювалися іспанською мовою в більш близькі до нас епохи. Так, у XIX – XX ст. з німецької мови прийшли слова типу *sable, obús, blindar, blenda, cinc, níquel*, а дещо раніше *bigote, brindis, trincar, chambergo, etc* [2, с. 73].

1.2.1. Адаптація історичних запозичень в іспанській мові

Запозичення представлені в іспанській мові як [8, с. 128]:

- повні запозичення: *el sputnik, la cabina, el record*;
- переклад або калька: *telefonazo, llamada telefónica, wagon-lit – coche cama*;
- імітація: *best seller – éxito editorial, ударник – obrero de choque*;

Процес адаптації повних запозичень з різних мов довготривалий і складний. Іншомовні слова підкоряються фонетичним, морфологічним та семантичним змінам [8, с. 129].

Фонетична адаптація відбувається через заміну деяких власних звуків відповідно до фонологічної системи іспанської мови:

- а) у германізмах відбувається зміна *w* → **gu** : *werra* → *guerra*;
- б) перед звуком *s* з'являється **e**: *staffa(ital.)* → *estafar, slogan(inglés)* → *eslogan*;
- в) **ee** → **i** : *meeting(inglés)* → *mitin*
- г) інші звуки змінюються на відповідні еквіваленти іспанської мови: *football* → *fútbol, platea* → *plato, travelling* → *travelín*.

Аномальні групи звуків, які мають свої особливі зміни:

- а) зникнення останнього приголосного: *chalet* → *chalé, ticket* → *tique*
- б) додавання кінцевого голосного: *club* → *clube, fiord* → *fiordo*
- в) дві ці особливості разом: *metatl* → *metate, atolli* → *atole*

Морфологічна адаптація – усі запозичені слова отримують відповідний артикль. Слова французького походження стають дієсловами першого типу: *mark* → *marcar, shot* → *chutar o chutear*.

Асимільоване слово може:

- утворювати похідні: *el tomate* (від ацтекського *tomatl*) → *tomada, tomatal, tomatero, tomatera, tomatillo, tomaticán, tomatín*;

- змінювати значення: *cancha* (від *quichua*) – 1) рівнина, 2) простір для прогулянок,
- бути складником дієслівної єдності: *poner en berlina* – потрапити в скрутне становище.

Висновки до розділу 1

Таким чином, запозичення з'являлись поступово, у процесі появи нових мов на території Іберійського півострова та відкриття Нового світу. На нашу думку, слід звернути увагу на такі терміни: «субстрат» – сліди переможеної мови у складі мови-переможця при схрещуванні двох мов; «топонім» – власна назва будь-якого географічного об'єкта; «патронім» – ім'я батька, яке приєднується до імені дітей, по батькові.

РОЗДІЛ 2

ЛЕКСИЧНИЙ ФОНД ІСПАНСЬКОЇ МОВИ У СИНХРОНІЧНОМУ АСПЕКТІ

На кожному історичному етапі мова є стабільною системою, адже лише в такому стані вона може служити засобом спілкування й виконувати свою основну функцію – комунікативну. Але водночас мова є нестабільною, оскільки завжди перебуває в стані розвитку. Мова, як і суспільство, існує в часі. Етапи пізнання природи, її зміни, розвиток суспільства – не можуть не впливати на розвиток людини та мови. Матеріальна форма мови, звукова й літерна, також видозмінюється залежно від часу. Тому в мові завжди є деяка частина слів, словосполучень і граматичних форм, яка характеризується новизною або застарілістю [2, с. 94].

2.1. Архаїзми

Під *архаїзмами* (*arcaísmos*) розуміються слова і словосполучення, які сприймаються людьми, що спілкуються, як ті, що виходять або практично вийшли з вживання. Деякі вітчизняні лінгвісти вважають за краще в якості узагальнюючого терміна використовувати словосполучення «застарілі слова» або «застаріла лексика». Їх класифікують за різними ознаками: за ступенем застарілості, причин архаїзації, характеру використання та ін. У працях іспанських лінгвістів основним терміном для цієї групи слів є *arcaísmo* [2, с. 94].

Архаїзми є неоднорідними. За співвідношення між словом і предметом, яке воно означає, можна виділити два види застарілих слів [2, с. 95]:

а) Ізольовані архаїзми. Їх, як правило, називають *історизмами* (*historismos*). Вони означають предмети і явища, які зникли з життя суспільства у процесі історичного розвитку. Зберігши свою номінативну

функцію, вони втратили у сучасній дійсності об'єкти номінації, а поняття про них забуті основною масою носіїв мови. Сфера їх вживання обмежена книжковим мовленням. Вони з'являються в описах далекого й близького минулого, історичних романах, наукових працях з історії, етнографії, археології тощо. Ось, наприклад, перелік досить уживаних наприкінці XIX – початку XX століття назв різних екіпажів: *faetón*, *birlocho*, *landó*, *tílburi*, *berlina*, *tartana*, *carretela*, *jardinera*, *galera*. Також *diligencia* (диліжанс), *pesetero* (екіпаж у найм, тогочасне «таксі»). Якщо сучасний читач відкриє першу главу «Дон Кіхота», то він негайно зустрінеться з такими історизмами, як *adarga* (овальний або серцеподібний шкіряний щит), *astillero* (піраміда для списів й обладунків) тощо. Історизмами стали: *retaco* (штуцер), *alabarda* (алебарда), *maravedí* (старовинна монета), *zepelín* (цепелін), *trabuco* (мушкет), *rabel* (рід лютні), *bergantín* (бриг), *gramófono* (грамофон), *farolero* (ліхтарник), *charlestón* (чарльстон) і тощо [2, с. 95].

Історизми практично позбавлені системних семантичних зв'язків. У сучасній мові вони не мають синонімів.

б) **Стилістичні архаїзми.** Це застарілі слова або значення слів, які називають існуючі в сучасній дійсності об'єкти і поняття. Значення, які передаються ними, можуть бути виражені іншими словами, які є загальноновживаними. Таким чином, такі архаїзми ніби замикають відповідні синонімічні ряди на правах особливих лексичних одиниць, що сприймаються носіями мови як несучасні або застарілі. У цьому полягає їхнє стилістичне забарвлення, і головною для них стає стилістична функція, а не номінативна. Це слова типу: *aeroplano* (аероплан), *aceto* (оцет), *cabeza* (глава книги), *agorería* (знамення), *bastimento* (будівля), *hotel* (особняк), *desamigo* (ворог), *almazala* (ковдра, покривало), *frisar* (зменшувати, зрівняти), *acontiado* (багатий) і тощо [2, с. 95].

До розряду стилістичних архаїзмів можна віднести певну кількість книжкових слів, ніби вкритих духом старовини. *Prez* (доблесть, слава), *lid* (битва), *faz* (лик), *corcel* (бойовий кінь) та інші подібні слова, відмічені

стильової урочистістю, сприймаються як характерні для літератури ХІХ століття. Функціонально вони схожі на російські стилістичні архаїзми типу *град, брег, перст, скроня, злато* [2, с. 95].

Зіставлення форми і семантики архаїзмів приводить до виділення, принаймні, трьох видів штучно архаїзованих слів і словосполучень [2, с. 96]:

– Архаїзми-слова (зазвичай їх називають лексичними архаїзмами), у яких застарілими є і форма, і значення, тобто все слово сприймається як застаріле або забуте масою носіїв мови. Наприклад, *adarga, aljaba* (сагайдак), *zepelín, maravedí, rabel, faetón, birlocho* і тощо. Усі архаїзми-слова відносяться до історизму, хоча далеко не всі історизми є лексичними архаїзмами;

– Архаїзми-значення (лексико-семантичні архаїзми), у яких форма цілком сучасна, а одне із значень цієї форми – застаріле. Інакше кажучи, це штучно архаїзовані значення загальноновживаних полісемантичних слів. Серед лексико-семантичних архаїзмів можуть бути як історизми (*tranvía* – конка, *diligencia* – диліжанс, *disciplinas* – різки, *plomada* – обушок, *bala* – ядро), так і стилістичні архаїзми (*hotel* – особняк, *cabere* – розуміти, знати, *cálido* – хитрий, *frisar* – зменшувати, *pujar* – підніматися, перевершувати кого-небудь, *corrimiento* – набіг і тощо);

– Архаїзми-форми (лексико-фонетичні архаїзми), що характеризуються архаїчною формою і зберігають цілком сучасне значення. Наприклад, *fermoso* – *hermoso*, *fecho* – *hecho*, *hirmar* – *afirmar*, *bue* – *buey*, *matrimonioño* – *matrimonio*, *alimanía* – *alimaña*, *agora* – *ahora*, etc. Усе це своєрідні варіанти лексичних одиниць. Архаїзм і сучасне слово матеріально майже повністю збігаються. До цієї групи належать і різнокореневі слова типу: *fenestra* (*ventana*), *guisa* (*voluntad, antojo*), *guisamiento* (*aderezo, disposición de una cosa*), *maguer* (*a pesar*), *luene* (*lejos*), etc.

Є різні причини виникнення архаїзмів. Перш за все вони з'являються тоді, коли предмети, речі, явища і тощо зникають з ужитку. Таким чином, екстралінгвістичні фактори, зміни в побуті народу зумовлюють суто мовні

зміни. Так з'являються історизми. Проте причиною архаїзації слів і значень також можуть стати мовні фактори. Наприклад, «суперництво» близьких за значенням синонімів. Слово *acuesto* (схил) з часом стало архаїзмом, в той час, як *declive* і *cuesta* залишилось активними в сучасній мові. Слова *acordanza* (згода), *ínsula* (острів), *yantar* (є), *acaptar* (жебракувати) перейшли, відповідно, у *acuerdo*, *isla*, *comer*, *mendigar* [2, с. 97].

Морфологічні та фонетичні процеси іноді також ведуть до архаїзації лексичних одиниць. Наприклад, *abhorrible*, *aborrío*, *calvecer*, *alimpiar*, *segurar*, *atristar*, *brigoso* виявилися витісненими морфологічно інакше оформленими словами *aborrecible*, *aborrecimiento*, *encalvecer*, *limpiar*, *asegurar*, *entristecer*, *brioso* і перейшли, відповідно, в розряд архаїзмів. Фонетична еволюція мови перетворила на архаїчні згадані форми *fermoso*, *agora*, *matrimonio* тощо. У певних випадках виникає омонімія, зміна стильового забарвлення й інші власне мовні чинники знижують вживання слова і сприяють його застарінню [2, с. 97].

2.2. Неологізми

Неологізми – це слова, що зазвичай зберігають забарвлення новизни лексичної одиниці і значення слів, що ввійшли в мову завдяки суспільній необхідності для номінації нових предметів і понять, а також для нових найменувань вже відомих об'єктів [2, с. 99].

З дефініції випливає, що існують *неологізми-слова* (лексичні неологізми) і *неологізми-значення* (семантичні неологізми). Перші з них створюються за продуктивними моделям або запозичуються з інших мов. Наприклад, *cosmonauta*, *astronauta*, *alunizar*, *alunizaje*, *transistor*, *helipuerto* (вертолітна станція), *telepuente* (телемост), *petrodólares* (нафтодолари), *narcodólares* (наркодолари), *europaización*, *discoteca*, *rock*, *roquero*, *ecologista*, *computador*, *bingo* (вид ігри в лото), *hobby*, *charter* (замовний авіарейс), *aerosol* (аерозоль), *futurizar* (прогнозувати), *descafeinado*

(очищений від кофеїну), *minifundio* (дрібне земельне володіння), *minibar* (холодильник з напоями в номерах готелів) і тощо. Неологізми-значення утворюються шляхом переосмислення сучасних лексичних значень слів. Так виникли нові значення слів *sistema* (музичний центр), *ordenador* (комп'ютер), *doble* (дублер), *ariete* (нападаючий у футболі), *cazadora* (різновид куртки), *basura* (помилкові або непотрібні дані і команди в комп'ютері), *blando* (слабкий: про наркотики), *cebra* (наземний пішохідний перехід, «зебра»), *prefijo* (телефонний код якогось населеного пункту), *canal* (пристрій для передачі інформації), *memoria* (зберігання інформації в комп'ютері, «пам'ять») і тощо [2, с. 99].

З визначення також випливає, що існують *ідеографічні неологізми*, які матеріалізують нові поняття (це наведені вище неологізми-слова – *cosmonauta*, *astronauta*, *alunizar* і тощо, і деякі зі згаданих семантичних неологізмів – *sistema*, *ordenador*, *doble*, *cazadora*) і стилістичні неологізми, які є синонімами інших слів (наприклад, *ariete* синонім *delantero*; *cancerbero* означає *portero*, *guardameta*, *arquero*; *prefijo* синонімічне *código*; *cebra* синонім *paso peatonal*, *pasaje*; *trucha* відповідає *picaro*, *tunante*, *etc.*) [2, с. 99].

Стилістичні неологізми входять у мову завдяки загальноповсякденній потребі в оціночних найменуваннях деяких предметів, явищ, дій і тощо. Вони доповнюють існуючий синонімічний ряд [4, с. 54]. Певний період носії мови сприймають не тільки новизну такого слова, але і його внутрішню форму, той образ, який становить її основу. Стилістичні неологізми наділені номінативною і характеристичною функціями. Тимчасовий показник – новизна – стилістично забарвлює як ідеографічні, так і синонімічні неологізми. Але на відміну від перших ці останні мають додаткові експресивні маркування [2, с. 100].

Нарешті, слід зауважити, що у визначенні говориться про неологізми як лексичні одиниці. Це означає, що неологізмами можуть бути не тільки слова, а й словосполучення типу: *radio patrulla*, *abridor automático*, *guerra de galaxias*, *punte aéreo*, *banda de sonido (banda sonora)*, *lentes de contacto*,

teléfono rojo, libro rojo і тощо. Такі поєднання, особливо якщо вони є практично складними найменуваннями або термінами (*estación radar, vuelo charter, doping control, opera rock, etc.*), а не оціночними або емоційно-експресивними виразами, можливо, слід відносити до особливого типу синтаксичного словоутворення, до номінативних аналітичних конструкцій, які еквівалентні словам [2, с. 100].

Неологізми висловлюють нові поняття, але їх матеріальна форма створюється вже з існуючих основ, афіксів, закінчень і з дотриманням правил і закономірностей словотворення конкретної мови.

Питання щодо деривації та аналізу творення неологізмів вивчали Хав'єр Ортега та Марія Салгадо, вони вважали цей процес дуже важливим та актуальним. В. С. Виноградов у свою чергу вважав основними такі способи творення іспанських неологізмів-слів [2, с. 101]:

- Суфіксація: *golpismo, golpista, ecologista, roquero, serial, transistor, computador, futurizar, monitorizar* і *etc.*;
- Префіксації: *desactivar, descodificar, desnuclearización, antidoping, contramisil, preguerra, intercomunicación* і *etc.* Часто нові слова утворюються за допомогою препозитивних елементів (префіксоїд) *tele, video, mini, multi, macro, micro* та *in*: *telemovie, telepunte, telereportaje, telenovela, telecentro, videocinta, videofrecuencia, videoteléfono, minigolf, minitelevisor, miniserie, minicine, minibolsa, macrosocial, macroempresa, multifuncional, microinformática, microordenador, microondas, micronoticias*;
- Поєднана афіксація, тобто утворення неологізмів за допомогою префіксації і суфіксації одночасно, іншими словами **парасинтез** [28, с. 72]: *antiespumante, antideslizante, antisudoral, desodorizar, descafeinado, intercomunicador, alunizar, alunizaje* та *ін*;
- Словоскладання слів: *todoterreno, autochoque, lanzacohetes, políticomilitar, futbolnoticias, piso piloto, caja negra, bebé probeta, jersey caballero* і *м.д.*;
- Абревіації різноманітних видів: *egebe* (*EGB – Enseñanza General Básica – початкова школа*), *penene* (*PNN – Profesor no numerario – позаштатний*

викладач, погодинник), *elepe* (*LP – long play* (англ.) – Довгограюча пластинка), *etarra* (член баскської терористичної організації ЕТА), *bolí* (*bolígrafo* – кулькова ручка), *tele* (*televisión* – телебачення) і *etc.*;

– *Запозичення*. Переважна кількість запозичених неологізмів англомовного походження, деякі – російського.

а) Англіцизми. На сьогодні іспанська мова, як й інші мови, продовжує розширювати свій лексичний запас за рахунок іншомовних запозичень. Особливо помітний вплив англійської мови. Відзначимо, що англіцизми (*anglicismos*) почали з'являтися в іспанській мові починаючи з XVIII ст. Їх асиміляція іноді йшла повільно [2, с. 75]. До XVIII ст. відносять виникнення таких слів, як , наприклад, *dandy, club, vagón, yate, túnel, tranvía, mitin, líder, reportero, turista, tenis, festival, etc* [21].

Чернявський де Богдан-Ельса дає таку класифікацію англіцизмів [15, с. 78]:

- спортивні терміни: *fútbol, gol, pinalty, tenis, boxeo, hockey, róquer, criquet, etc.*
- політичні і соціальні терміни: *líder, detective, gangster, boycott, trust, contol, etc.*
- промислові терміни: *craqueo, tonelaje, rayón, nylón, etc.*
- терміни, які відносяться до журналістики: *reportero, panfleto, interviú, etc.*
- продукти споживання: *sandwich, whisky, bistec, lunch, ponche, etc.*
- слова, що відносяться до предмету одягу: *casimir, franela, jersey, suéter, etc.*
- інші: *folklore, bar, kaki, etc.*

б) Русизми. Перші русизми з'явилися в іспанській мові у XVI столітті. Починаючи з XVIII століття до загального вжитку входять такі російські слова як *estera, taigá, tundra, ojrana, pogróm, mujik, etc* [15, с. 79].

Після революції 1917 року в Росії, через соціально-політичні зміни з'являються слова сов'єтизми: *soviet, sovietizar, soviético, koljós, sovjós, komsomol, leninismo, leninista, estalinismo, estalinista, espútnik, etc* [15, с. 79].

Також слова *dacha, perestroika, kosmos, kosmonauta, etc.*

Щодо неологізмів-значення, то відомо, що виникають також на основі загальних семантичних закономірностей шляхом переосмислення закріплених за словами значень. У таких неологізмах легко виявити їхнє походження, метафори, метонімії, синекдохи, гіперболи, і тощо. Наприклад: *barones* (правляча верхівка), *pistola* (батон), *niño* (учень, незалежно від віку), *carroza* (старий у розумінні молодших за віком) тощо [2, с. 101].

Неологізми – яскраве свідчення соціальної природи мови [3, с. 5]. Постійно змінюється дійсність, розвиток суспільства, прогрес науки, техніки, культури нерозривно пов'язані з людиною, з її духовною і матеріальною діяльністю, яка в свою чергу не мислиться без мови. Будь-які зміни в суспільстві потребують оперативного мовного забезпечення [2, с. 101].

Доля неологізмів, як правило, залежить від соціальних, комунікативних потреб суспільства, а не від бажання окремої особистості [5, с. 20]. Слід зазначити, що іноді видатні письменники, які зробили багато для розвитку літературної мови, заперечували неологізми і навіть активно боролися проти їхнього вживання. Неологізм залишався і закріплювався в мові всупереч волі будь-яких авторитетів. Наприклад, П. Бароха різко засуджував появу неологізмів *posibilitar* і *propugnar*, але ці слова міцно увійшли в мову і вже не сприймаються як неологізми [2, с. 101].

Неологізми не слід змішувати з оказіональними словами, або **оказіоналізмами** (*ocasionalismos*). Неологізми, які були утворені комунікативною потребою суспільства, яке потребувало найменувань нових речей, предметів, фактів, явищ тощо, і в конотативній номінації деяких з існуючих матеріальних або абстрактних міркувань. Номінативна функція для неологізмів є основною. Натомість оказіональні слова утворюються індивідуально-авторською потребою для експресивно-емоційних цілей. Їхня

основна функція характеристична, і створюються вони переважно на основі малопродуктивних словотворчих моделей. Художня мова – це типова сфера застосування okazіональних слів. Okazіоналізми – особливий різновид слів, які є творінням індивідуальної мови, не відтворюються в процесі комунікації як звичайні слова, а створюються індивідуумами для конкретних експресивних цілей. Okazіональні слова дуже рідко переходять в загальнонародну мову і, як правило, не закріплюються в ній. Однак відомо, наприклад, що *snob* і *snobismo* колись були okazіональними словами і що створив їх В. Теккерей. Дієслово «стушуватися» запозичене з мови Ф. Достоєвського. Іменник «нездара» винайдено І. Северяніним (він говорив «бездарь»). Футуристи ввели в ужиток слово «заумь», у якому під впливом загальних правил, наголос також змінився та подібні приклади в кожній мові поодинокі [2, с. 105]. Так у памфлетах Ф. де Кеведо безліч okazіоналізмів виконують сатирико-гротескні функції [7, с. 20]. Навіть кілька його індивідуально-авторських одиниць свідчать про різноманітність використовуваних словотворчих моделей: *latinoparla* («латино-байства, латинобазікання»), *jerihabla* («жаргонослів'я, тарабарабазікання»), *disparatarlo* («белібердарь, чепухарь»), *hembrilatino* («жонолатинський»), *desgallo* («збезпівнений, екс-півень»), *dinerismo* («грошоманія»), *dineranos* («грошолюби»), *codimánticos* («локтемани») і etc. Багато okazіоналізмів зустрічаються в працях М. де Унамуно. Чимало okazіональних слів «винаходять» і сучасні автори. Словотворчість властива, зокрема, Лаіглесіа, Селі, Умбралю. Приклади okazіональних слів у нобелівського лауреата дуже багато: *sincorbatismo* («безкраваткової»), *cambiachaquetas* («мундирозмінювач, тобто «призвичаювач»), *sapientización* («заумнічество»), *miralunas* («місяце-гляд»), *truchólogo* («форелеолог»), *un infraquevedo* («якийсь гірше Кеведо»), *ustedeitista* («викальщик»). У творах Ф. Умбралю: *simultaneísmo* («цьогомоментність»), *simultanelsta* («цьогомоментник»), *enlabirintamiento* («залабіринтування»), *enlaberíntadamente* («лабіринтно»), *articulismo* («газетничество,

журналістська діяльність»), *boca besadora* («цілувальний рот») тощо [2, с. 104].

2.3. Професійна лексика

2.3.1. Терміни

Термін – слово або словосполучення, яке точно і однозначно визначає чітко окреслене спеціальне поняття будь-якої галузі науки, техніки, мистецтва, суспільного життя тощо, і його співвідношення з іншими поняттями в межах спеціальної сфери [19, с. 104].

Наукова термінологія – це вище породження людської думки, притому національної за своїми витоками, міжнародної за своїм поширенням серед різних народів світу. Саме у термінології закодована історія і культура народу. Основу кожної термінологічної системи становлять власні національні слова, що увійшли у науковий обіг шляхом дефініцій. Розуміння значення термінів диктує відповідність контексту й історична традиція [9, с. 7].

На відміну від слів загальноживаної лексики, які часто є багатозначними та мають емоційний відтінок, терміни в межах сфери застосування є однозначними і позбавленими експресії [10, с. 47–52]. Технічний словник являє собою стійку систему загальноприйнятих знаків, які не є полісемічними. Вони вживаються в спеціальній мові та залежно від професії [7, с. 146]. Творення нових слів цілком залежить від розвитку науки. Вони утворюються за допомогою певних суфіксів, префіксів, складання основ, аббревіації [18, с. 92].

1) Номінативна деривація:

Б. Е. Чернявський виділяє такі випадки номінативної деривації [15, с. 93]:

– *dora: fresadora, cosechadora, lavadora, trituradora*

- **dor:** *acelerador, resonador*
- **aje:** *drenaje, patinaje, engranaje*
- **ción:** *hermetización, perforación*
- **encia:** *fosforescencia, fluorescencia*
- **al:** *fraccional, direccional*
- **ismo:** *socialismo, automatismo*
- anti-:** *antiaéreo, anticoagulante, anticongelador*
- super-:** *supersónico, supervención*
- re-:** *recalentamiento, refundición*
- hiper-:** *hipertrofia, hipertensión*

А. А. Іваницька, у свою чергу, виділяє такі випадки номінативної деривації [8, с. 147]:

- **miento:** *blanqueamiento, deslizamiento*
- **idad:** *maleabilidad, viscosidad*
- **ista:** *marxista, leninista, separatista*
- **ico:** *electrónico, atómico, espasmático, acéptico*
- **dura:** *sajadura, engomadura*
- di-, dis-:** *dislocadura, dissociable, distorsión*
- sobre-:** *sobrefusión, sobredorar*

2) Дієслівна деривація:

Б. Е. Чернявський повідомляє про такі приклади дієслівної деривації [15, с. 93]:

- **ificar:** *orificar, codificar*
- **ar:** *televisar, ozonar, taladrar*
- des-:** *despolitizar, desnuclearizar*
- a-:** *alunizar, aterrizar*

А. А. Іваницька у свою чергу зазначає [8, с. 147]:

izar: *señalizar, sonorizar, electrizar*

3) Складання основ [15, с. 93]:

astronáutica

radioelemento

<i>astrobiología</i>	<i>fotosíntesis</i>
<i>espectrofotometría</i>	<i>fotometría</i>
<i>cardiografía</i>	<i>audífono</i>
<i>cardioesclerosis</i>	<i>autosugestión</i>
<i>radiodifusión</i>	<i>audiograma</i>

4) Інші продуктивні зміни у творенні термінів відбуваються за умови комбінації слів, наприклад: *micrófono acoplado*, *abrasión glaciaria*, *depósito de aire*, *garganta de eje*, *etc.*; запозичення з інших мов: *radar*, *transistor*, *voltio*, *bunker*, *aerosol*, *flash*, *etc.*; лексико-семантичні технізми: *gato* (домкрат), *patinaje* (буксир), *baquilla* (сопло), *perro* (заскочка), *tiempo* (спортивний, лінгвістичний терміни, ритм або музичний такт), *etc.*

5) Також значна частина технічних термінів співвідноситься із запозиченнями з сучасних мов, зокрема з англійської, яка активно розвивається у науковому напрямку: *robot*, *marketing*, *compact*, *fax*, *modem*, *walkman*, *etc.* Іноді ці слова адаптуються до вже існуючих схожих еквівалентів у мові: *personal computer* – *ordenador*, *compact disc* – *disco compacto*, *business* – *negocios*, *etc.*

6) Абревіація наукових термінів: *SNC* (*sistema nervioso central*), *HT* (*hormonas tiroides*), *SS* (*somatostatina*), *etc.*

7) Багато термінів з часом стають загальноповживаними й втрачають своє вузьке, термінологічне значення (*determinización*): *embrión*, *cristalizar*, *resonancia*, *análisis*, *juntura*, *punto de partida*, *punto de apoyo*, *centro de gravedad*, *contacto*, *etc.*

2.3.2. Професіоналізми

Професіоналізми характеризуються своєю термінологічною системою, яка відповідає певному виду роботи та професії. До них належать: медичні, юридичні, електронні, наукові та інші. Вони виконують свої певні функції [15, с. 95].

За Б. Е. Чернявським професіоналізми поділяються на [15, с. 96]:

- медичні: *adenopatía, nefritis, hematoma, inmunotoxina, etc.*
- лінгвістичні: *fonema, morfema, sintagma, lexema, etc.*
- юридичні: *ilícito, fianza, demanda, delito, exorto, etc.*
- педагогічні: *pedagogía, metodología, didáctica, sociométrica, etc.*
- музичні: *escala, clave, pentágrama, etc.*

А. А. Іваницька [8, с. 149-150] у свою чергу поділяє професіоналізми на спеціальні та жаргонні:

1) спеціальні – це ті слова, які в залежності від професії змінюють своє перше значення на відповідне:

- медичні: *intervenir, cálculo, piedra, hematoma, traqueotomía, etc.*
- юридичні: *demanda, exhorto, sobreseismo, causa, etc.*

2) жаргонні – це ті слова, які утворюються або набувають нового значення в межах певної професії і не будуть мати сили за її межами.

- студентські: *estar completamente pesces, el cate, catear, la chuleta;*
- військові: *chopo, culón;*
- театральні: *morcilla, tifus;*
- політичні: *pucherazo, embuchado;*
- які стосуються кориди: *derriba, derrote, rebolera, capeas, descabellar, estocada, a la limón;*
- юмористичні та фамільярні: *cabeza → calabaza, melón, mate; ojos → lámparas, faroles, tomates; orejas → sopladores; corazón → reloj;*
- спортивні: *gol, referee, goleador, la media, la defensa, el area de castigo, el gol de tacón;*

2.4. Різновиди мовлення

2.4.1. Розмовна мова

Розмовна мова — особливий різновид літературної мови, яким послуговуються мовці в щоденному неофіційному спілкуванні. Розмовній мові властиві наддіалектні, загальнонаціональні ознаки, і водночас вона має регіональні особливості. Розмовну мову вважають також окремим стилем літературної мови (у лінгвістиці з цим поняттям співвідносять поняття «культурний діалект»). Вона базується на рідній мові й є загальнозрозумілою [8, с. 148; 15]:

1) циганські: *tenda* – я, *fetén* – правда, *chirén* – неперевершений, *churrumbel* – дитя, *gachí* – жінка, *pajarse* – прямувати, *tançar* – просити, молити;

2) дружні вирази: *finolis* – дурноголовий, *amoscarse* – розлютитися, *jeringar* – надокучати, *curda* – сп'яніння, *atiparse* – сваритися, *cabrear* – надокучати, *fulé* – шулер, *guillarse* – з глузду з'їхати;

3) звичайні: *tostón* – важкий, *carburar* – працювати, *tomate* – складність;

4) арго: *trena*, *chirona* – карцер; *rapné* – гроші, заробітна платня;

5) народні вирази, які вживаються на певній території: *chola*, *crisma* – голова; *matporro*, *pezcozón* – стусан; *mala uva* – погані наміри; *pesquíis* – розуміння;

6) розмовна мова має сталі вирази: *andar(estar) entre dos velas* – бути без грошей, *no saber de la misa la media* – уникати певної теми у розмові, *hilar muy delgado* – робити все дуже відповідально;

2.4.2. Діалектизми

Діалектизми (грецьк. *dialektos*) – слова або словосполучення в літературній мові, що не входять в її лексико-семантичну систему, а належать лише певному говорові (діалектові) загальнонаціональної мови. Так, наприклад, в українській мові лексичними діалектизмами є *бульба*, *бараболі*, *крумплі* – «картопля»; словотвірними *веселиця*, *веселівка* – «веселка»; семантичними *босий кінь* – «непідкований», *жолоб* – «ущелина в горах»; фразеологічними *тиць*, *ниць* – *і розвиднілося*, «*приший кобили хвоста*». Окрему групу становлять етнографічні діалектизми – слова, що називають реалії, притаманні побутові носіїв окремого якогось говору (*кептар* – «одяг», *колиба* – «курінь»).

Діалектична лексика вживається в певних регіонах Іспанії і зазвичай зустрічається в усному мовленні [15, с. 97; 15]:

- 1) андалусійський: *certenidad* (*exactitud*), *casapuerta* (*vestíbulo*), *bailabonicas* (*mujeriego*), *tabaquar* (*fumar*), *antepare* (*abuelo*);
- 2) астура-леонський: *atopar* (*encontrar*), *esmondíar* (*lavar*), *percaído* (*conocedor*), *escupina* (*saliva*);
- 3) валенсійський: *gamberro* (*libertino*), *panolí* (*tonto*);
- 4) баскський: *gazuzá* (*hambre*);

Діалекти становлять основну частину іспанської мови і її національних варіантів [17, с. 14]. Їхнє вживання в літературі відіграє стилістичну роль, надає регіонального забарвлення: *El Barón de Bonifaz*, *humeando el veguero*, *vestido de frac*, *con la gabina de soslayo*, *se registraba a la rebusca de una tarjeta* (*Valle-Inclán*) [8, с. 151].

Діалектизми – це похідні слова. Вони мають такі особливості як:

- фонетичні: *el seseo* в андалусійській та канарській мовах;
- морфологічні: *el voseo* в іспанській мові Америки;
- лексичні: *platicar* → *charlar* в іспанській мові Америки [17, с. 14].

2.4.3. Евфемізми

Евфемізм (від грец. *euphémia* – утримування від неналежних слів, пом'якшений вираз) – заміна грубих або різких слів і виразів м'якшими, а також деяких власних імен – умовними позначеннями [19, с. 65].

Евфемізм є наслідком лексичного табу (заборони), який завдяки різного роду упередженням, марновірствам, релігійним віруванням накладається на вживання назв певних предметів і явищ навколишнього світу, внаслідок чого людина вдається до інакших висловлювань. Характерно, що нові позначення «непристойних» предметів і явищ з часом втрачають характер евфемізмів, починають сприйматися як пряма вказівка на «непристойний» предмет, і в свою чергу стають «непристойними». Оскільки евфемізми широко використовуються в мовленні, то з часом вони втрачають свою функцію «прикрашання» істинної суті висловлення, тому й потребують чергового евфемізму, який надаватиме нове значення для завуалювання та прикриття висловлювання, наприклад *la culebra* → *la bicha*, *demonio* → *demontre*, *demongo* [8, с. 152].

В основі явища евфемізму лежать:

- глибоко архаїчні пережитки мовних «табу» (заборон вимовляти прями найменування таких небезпечних предметів і явищ, як, наприклад, богів, хвороб або мертвих, оскільки акт назви, згідно з дологічним мисленням первісної людини, може викликати саме явище) — такі евфемізми типу: *espíritu del mal*, *maligno* замість *diablo*, *difunto*, *fallecito* замість *muerto*;

- чинники соціальної діалектології (евфемізми зумовлені соціальними, моральними та етичними нормами поведінки, так звані етичні і моральні евфемізми, напр. *gordocito*, *rollizillo* замість *corpulento*, *rollizo*) [13, с. 50].

Іноді взаємодія евфемізму з будь-якою одиницею лексичної системи може привести до виходу цієї одиниці з активного слововжитку

або до суттєвого зниження частотності її використання. Існує два види такої «негативної» взаємодії:

1. Евфемізм витісняє мовну одиницю, яку заміняє;
2. Один евфемізм витісняє інший з активної зони синонімічного ряду в пасивну.

За найбільшими і найпродуктивнішими сферами утворення, евфемізми можна тематично розділити на такі групи:

1) Евфемізми, пов'язані з дискримінацією:

- а) расовою, культурною, релігійною *el negro* → *moreno*;
- б) сексуальних меншин;
- в) інших видів;

2) Евфемізми, які позначають страшні та неприємні явища дійсності:

- а) смерть (*morir* → *ir al cielo, ir al la eternidad, ir al mundo mejor*);
- б) хвороба (*enfermedad* → *afección*);
- в) природні потреби (*retrete* → *water, cuarto de aseo, lavado, baño*);
- г) фізичні вади (*ciego* → *alguien que tiene pérdida de la vista, no ve nada, no ve algunas cosas*);
- д) розумові та психічні розлади (*loco* → *débil mental, alienado, de mente*) [13, с. 50];

3) Евфемізми, пов'язані із впливом держави на життя людей:

- а) воєнні дії (*cárcel* → *un lugar de privación de libertad*);
- б) соціальні вади (алкоголізм, наркоманія, проституція, злочинність, напр. *alcoholismo* → *alcohólico, una gente con la dependencia alcohólica*);
- в) бідність (*pobre* → *parsimonioso, modesto, umilde*);
- г) непрестижні професії (*barrendero* → *mozo de la limpieza, limpiador* → *gerente de limpieza*);
- г) сім'я (*traicionar* → *ser infiel, ir al izquierdo*);
- д) звільнення (*ir a su gusto, dar las vacaciones sin remuneración, reducir el personal, franquear, dejar ir*);

е) академічна неуспішність (*calabazano, suspendido* → *un alumno sin motivo para trabajar*);

4) Евфемізми, які вказують на вік і зовнішність людини:

а) вага (*gordo* → *esponjoso*);

б) вік (*viejo* → *gente de mucha edad, gente con la experiencia*);

в) зовнішній вигляд (*feo* → *peculiar*);

г) ріст (*muy bajo* → *gente de estatura mediana*);

5) Дипломатичні евфемізми (*matar* → *quitar de en medio, liquidar, suprimir, neutralizar*);

б) Евфемізми у мові реклами (*barato* → *económico, de precio asequible (al alcance de todo) precios aceptable*).

2.4.4. Вигуки

Як відомо, деякі вигуки є багатозначними, тому вони також збагачують лексичний запас іспанської мови. Залежно від ситуації вони слугують для вираження найрізноманітніших почуттів. Наприклад, вигук *¡Eh!* Може вживатися для встановлення мовленнєвого контакту, привертання уваги, заповнення пауз; *¡Eh!* Може передавати здивування, запитання, дорікання, зневагу, застереження, підтвердження тощо. [25]

На вулиці. Хлопець запитує дорогу:

– *¡Eh! ¡ La calle Blasco Ibáñez!*

– *A la derecha.*

Діалог між братами:

– *¡Eh! Se te olvida el libro.*

– *¡Ah! Gracias.*

На автобусній зупинці:

– *¡Eh! ¡Qué viene el autobús!*

- *¡Sí. Por fin.*

Батько розмовляє з маленьким сином:

– *Tienes unos pantalones muy bonitos, eh. ¡Verdad que sí!*

- *Sí.*

Розмова двох приятелів:

– *¿Sabes que ha casado Antonio?*

– *¿Eh?, ¿de verdad?*

Розмова двох студентів:

– *¿Qué haces?*

– *Lo que ves, estudiando.*

– *¿Sí ¿eh?, ¡pues no lo parece!*

Діалог між мамою та її синами:

– *Así que habéis salido a almorzar. ¿Y por qué no me avisasteis?*

– *Te habríamos avisado, pero como no estabas...*

– *Eh, eh, eh, un momento, que yo he estado aquí toda la mañana.*

Діалог між продавцем і покупцем:

– *¿Qué desea, por favor?*

– *Ehhh... quería saber cuánto cuesta ese traje gris.*

Між дружиною та чоловіком:

– *¡Hola! Te he traído el periódico.*

– *¿Eh?*

Одна емоція може виражатися різними вигуками. Наприклад, українське «чорт забирай» в іспанській мові має наступні лінгвістичні еквіваленти: *¡Vaya!*, *¡Diablo(s)!*, *¡Caramba!*, *¡Demontre!*, *¡Demonio!*, *¡Diantre!*, *¡Naranjas!*, *¡Jolín!*, *¡Caray!* [25]

Діалог подружжя:

– *¡Demontre! ¡Otra vez han cerrado con llave la puerta!*

– *¿Qué hacemos ahora?*

Між братом та сестрою:

– *¡Diablo!*

– *¿Qué pasa?*

– *Me acabo de cortar el dedo.*

Вигукам характерні позитивна й негативна емоційно-експресивне забарвлення. До перших належать: *¡Bravo!*, *¡Viva!*, *¡Ole!*, *¡Otra!*, *¡Eso!*

Діалог між хлопцем та дівчиною:

– *¡Ole! ¡Qué graciosa estás!*

– *Gracias. Este vestido me lo compró mi madre.*

Між школярами старших класів:

– *Chicos, después de clase os invito a una cerveza.*

– *¡Eso!*

Негативне емоційне забарвлення можуть мати наступні вигуки: *¡Bah!*, *¡Puah!*, *¡Fu!*, *¡Abajo!*, *¡Maldita sea!*, *¡Uah!*, *¡Ay de mí!*, *¡Córcholis!*, *¡Mal rayo los parta!*, *¡Me cachis!* [25]

Діалог між дружиною та чоловіком:

– *Mira, prueba este plato. ¿Qué tal?*

– *¡Uahh!. ¿Qué es esto? ¡Es horroroso!*

Діалог між двома студентками:

– *¡Maldita sea!. Se me ha perdido la cartera.*

– *¿Estás segura? ¡Búscala bien!*

Перед іспитом розмовляють два школяра:

– *Fernando, te toca.*

– *¡Ay de mí! No sé nada.*

Діалог двох студенток:

– *¡Me cachis! ¿Quién me ha cogido el diccionario?*

– *¡Tranquila!, lo tengo yo. Tómalo.*

Вигуки є невід’ємною частиною словникового складу. Вони входять до щоденного спілкування, автори використовують вигуки для занурення читача в побутову атмосферу. Вони додають певного забарвлення та колориту висловленню, урізноманітнюють діалоги. Також слугують для передачі характеру певного героя, його офіційного статусу, виховання, освіти, місце проживання, місце події. Адже, коли чуєш певний вигук, можна

одразу дати приблизну характеристику людині, навіть не спілкуючись із нею.

Висновки до розділу 2

Отже, мова не є нестабільною, оскільки завжди перебуває в стані розвитку. Мова, як і суспільство, існує в часі. Етапи пізнання природи, її зміни, розвиток суспільства – не можуть не впливати на розвиток людини та мови. Матеріальна форма мови, звукова й літерна, також видозмінюється залежно від часу. Тому в мові завжди є деяка частина слів, словосполучень і граматичних форм, яка характеризується новизною або застарілістю.

РОЗДІЛ 3

ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ НА УРОКАХ ІСПАНСЬКОЇ МОВИ

3.1. Комунікативний метод у викладанні іспанської мови

Форма і методика викладання мов може сильно відрізнитися в різних країнах. Розглянемо специфіку викладання іспанської мови як іноземної.

У методиці викладання іспанської мови виділяють два основні методи: комунікативний і структурний.

Особливу увагу приділимо комунікативному методу, орієнтованого на активне навчання усного мовлення, розгляд ситуацій спілкування, в яких учні можуть користуватися мовою в реальному контексті. У цьому випадку учень грає активну роль в своєму навчанні. Значиму роль в даному методі грають поставлені завдання. В Іспанії, як правило, застосовують методику вирішення комунікативних завдань в якості основної осі навчання. Слідом за С. Акіліно ми визначаємо завдання як «... комплекс заходів, належним чином організованих між собою для досягнення мети [23, с. 148-149].

Слід зазначити соціально-функціональний метод, згідно з яким граматику вивчається через «функції», представлені в різних ситуаціях реальному житті.

Ще одним важливим аспектом навчання іспанській мові як іноземному є орієнтація на навчальні програми Інституту Сервантеса.

З 2001 року, коли Рада Європи запровадила єдину систему загальноєвропейських компетенцій (CEFR) [26], інститут Сервантеса приступив до розробки плану навчальних програм, посібників для викладання іспанської мови як іноземної, виділенню рівнів володіння іспанською мовою відповідно до європейської структури. Навчальні програми Інституту Сервантеса перетворилися на своєрідне керівництво для

викладання іспанської мови. Відзначимо, що офіційні іспити з іспанської мови виконують вказівки плану навчальних програм Інституту Сервантеса.

В рамках навчальної програми виділяється 13 розділів: загальні цілі, граматики, вимова, просодія, орфографія, функції, тактика і прагматичні стратегії, жанри, уявлення про текст, знання культури та поведінки, соціокультурні навички та міжкультурні відносини, процедура навчання [27].

Зазначимо важливі аспекти, які ми повинні мати на увазі, якщо хочемо підвищити рівень володіння іспанською мовою.

При навчанні іспанської мови як іноземної особливу увагу слід приділити таким аспектам [23, с. 148-149]:

- роль контексту. Вивчення граматики виявляється недостатнім, якщо не враховується відповідний контекст. Виникає комунікативна невдача: - Як Вас звати? - 11 годин. Ті, що говорять, не розуміють один одного;

- особистість учня. Центральну роль в процесі навчання займає той хто навчається;

- роль вчителя на уроці. Існує дві моделі, які свідчать про становище вчителя на уроці. У багатьох країнах, наприклад, в Україні, представлена домінуюча роль вчителя. Між вчителем і учнем існує велика відстань. В Іспанії учитель керується іншою моделлю (= спілкування на рівних), в якій учитель і учні сідають в коло і разом працюють. Це допомагає учням відчувати себе комфортно.

Звернемося до основних помилок, які виникають у носіїв української мови при вивченні іспанської як іноземної.

Виділимо два типи помилок:

1. Не враховується соціокультурний контекст. Необхідно брати до уваги національно-культурну специфіку мовного спілкування представників інокультури. Наприклад, при вході в квартиру українці залишають взуття біля дверей, іспанці не мають цієї звички, тому, коли українці запрошують іспанців додому, або навпаки, виникає «культурний шок», викликаний національно-культурними відмінностями.

2. Помилки у використанні граматичних форм.

- вживання дієслова бути. В іспанській мові дієслова «ser» і «estar» мають деякі семантичні особливості: «ти красива» (*eres guapa*) і «ти сьогодні гарна» (*estás guapa hoy*). У першому реченні краса є постійною, даної від народження. У другому реченні підкреслюємо тимчасову характеристику: «саме сьогодні ти красива»;

- різниця у вживанні форм минулого часу: в українській мові дієслово має відо-часовою характеристикою, в іспанському - тільки тимчасовою. Це викликає труднощі у носіїв української мови;

- неправильне використання і / або відсутність артикля: в українській мові немає артикля. Це призводить до неправильного і недоречного використання артикля в мові.

Зазначимо деякі вправи, які можуть допомогти в навчанні іспанської мови як іноземної. На занятті особливе значення мають ігрові форми, так як допомагають з легкістю освоїти складні граматичні категорії [23, с. 149-150].

- «Відкладіть олівець»: на аркуші паперу пишемо назви традиційних іспанських страв, свят і т. Д. Важливо за певну кількість часу написати якомога більше культурних реалій;

- «Сліпа курка»: учні діляться на команди по дві людини. Завдання одного з гравців полягає в тому, щоб із зав'язаними очима знайти захований предмет. При цьому другий гравець, використовуючи просторово-часову лексику, повинен пояснити, де знаходиться предмет.

- Щоб вивчити іноземну мову, необхідно мати хороші навчальні матеріали, які допоможуть засвоїти нову граматику, систематизувати отримані знання. Є багато підручників іспанської мови як іноземної, які дотримуються різних методик навчання. Зазначимо ті з них, в основі яких лежить комунікативно-діяльнісного підходу.

- «Призма». До появи навчального плану Інституту Сервантеса основним навчальним комплексом з іспанської мови як іноземної був

«Призма». Він написаний з урахуванням затверджених загальноєвропейських компетенцій;

- «Етапас». Даний навчальний комплекс, розроблений до рівня B2, також побудований на основі загальноєвропейських компетенцій; особлива увага приділяється розвитку навичок аудіювання.

Розглянуті нами питання лише намічають комплекс проблем, які виникають при вивченні іспанської мови як іноземної: важливим є врахування і розвиток не тільки лексико-граматичних навичок, а й навичок говоріння, розуміння, що допоможе уникнути комунікативних невдач при спілкуванні з представниками інокультури.

3.2. Система вправ на етапі введення та активізації лексичних одиниць на уроках іспанської мови у старших класах

Вправа – це спеціально організоване в навчальних умовах багаторазове виконання окремих операцій, дій або діяльності з метою оволодіння іншомовним мовленням або її компонентами [1, с. 181]. Будь-яка вправа має (відповідно до фазової структури мовленнєвої діяльності) чітку структуру і, як правило, чотири компоненти, один з яких (другий) є факультативним:

1. Завдання-інструкція до вправи.
2. Зразок виконання завдання-інструкції (факультативний компонент).
3. Виконання вправи.
4. Контроль учителем виконання учнями вправи/завдання, самоконтроль або взаємоконтроль учнів.

Крім вправ виділяють завдання. Завдання відрізняється від вправи, перш за все, відсутністю багаторазовості його виконання [1, с. 182]. Наприклад, у вправі учням потрібно пояснити своїм англomовним друзям, як телефонувати в Україні. Цю вправу можна виконати кілька разів, пояснюючи різним англomовним друзям, ролі яких будуть виконувати інші учні, як телефонувати в Україні. Але перед виконанням цієї вправи учням слід дати

завдання: піти на пошту чи поговорити з батьками, щоб з'ясувати ті моменти, які вони не знають (наприклад, як викликати таксі по телефону, як зателефонувати в інше місто або в іншу країну тощо). Завдання, на відміну від вправ, широко використовуються у проектній методиці.

Розрізняють типи і види вправ за певними критеріями. Виділяють основні і додаткові критерії [1, с. 183].

Розглянемо типи вправ за основними критеріями і дамо до них деякі пояснення. За першим критерієм: у рецептивних вправах учень сприймає вербальну інформацію по слуховому або зоровому каналу, а потім тим чи іншим способом (вибором транскрипційного значка, комунікативного значення граматичної структури або інтонаційної моделі, виконанням альтернативного тесту або тесту множинного вибору тощо) показує, що він розуміє усний або письмовий текст, впізнає, розрізняє та ідентифікує звуки, граматичні структури тощо [1, с. 183].

Чисто репродуктивних вправ практично не існує, бо для того щоб щось репродукувати, слід попередньо сприйняти цю інформацію. Тому умовно безпосередньо сприйняту інформацію та її відтворення (імітацію) називають рецептивно-репродуктивними діями, які лежать в основі вправ з такою назвою (це сприймання і репродукція звука, інтонаційної моделі, мовленнєвого зразка тощо). Репродуктивними називають вправи, в яких людина висловлюється (усно або письмово) на основі раніше сприйнятої інформації. Наприклад, ви побачили цікавий фільм і розповідаєте його стислий зміст другові. Між сприйняттям і відтворенням може бути проміжок часу від кількох хвилин до кількох днів або навіть місяців чи років. У продуктивних вправах учень самостійно створює висловлювання різних рівнів (фрази/речення, мінітексту (понадфразової або діалогічної єдності), тексту). У вправах, що називаються рецептивно-продуктивними, сприйнятий попередньо текст не відтворюється, а служить стимулом для створення нового тексту учнем. Так, наприклад, прослухавши текст про вчинок однієї з

його дійових осіб, учитель пропонує учням висловитися про те, як би вони вчинили на місці героя твору [1, с. 184].

Розглянемо типи вправ за другим критерієм – «комунікативність». Комунікативні вправи розглядаються як спеціально організована форма спілкування (Царькова В. Б. [14, с. 53]), коли учень реалізує акт мовленнєвої діяльності ІМ у будь-якому її виді – аудіюванні, говорінні, читанні, письмі. (У методичній літературі ці вправи ще називають мовленнєвими.) В умовно-комунікативних вправах (Шатилов С.Ф. [16, с. 148]) передбачаються мовленнєві дії учнів в ситуативних умовах. Основні визначальні якості цього типу вправ – це наявність ситуації, мовленнєвого завдання (з'ясувати щось, дати комусь пораду, дорікати комусь, зробити комплімент, висловити захоплення тощо) та опори. Ситуативність – це особлива якість мовлення, яка проявляється в тому, що мовленнєві одиниці завжди співвідносяться із ситуацією і створюють потенціальний контекст певного діапазону. (Ці вправи називають ще умовно-мовленнєвими.) В некомунікативних вправах учні виконують дії з мовним матеріалом поза ситуацією мовлення, зосереджуючи увагу лише на формі [1, с. 184].

За наступним критерієм – «наявність ігрового компонента» – розрізняють три типи вправ: звичайно є вправи без ігрового компонента, особливо у старшій школі; приклади завдань/інструкцій до вправ 2 і 3 показують, що це вправи з ігровим рольовим компонентом, бо в обох прикладах учням даються ролі (в першому – усім, у другому – частині учнів). У вправах-іграх (лото, м'яч, «поле чудес», кросворд, квадрат слів тощо) немає ролей, але є гра. Тому вони й називаються вправами з нерольовим ігровим компонентом [1, с. 185].

Часто у вправах використовуються опори. Це можуть бути малюнки, таблиці, карти тощо. Звичайно, є вправи, де опори не використовуються. Цей тип вправи і називається вправою без опор. Опори можуть бути природними, тобто такими, які вживаються й тоді, коли людина розмовляє/пише рідною мовою (наприклад географічні карти, розклад поїздів, літаків тощо), або

спеціально створеними (підстановча таблиця для висловлювання учня, список трьох форм дієслів, спеціально підібрані малюнки, які допомагають учневі створити розповідь, певні дані, які учневі невідомі, тощо). Відповідно розрізняють вправи з природними опорами і вправи із спеціально створеними опорами. Якщо у вправі учні планують якусь подорож, то природною опорою може служити розклад поїздів/автобусів/літаків [1, с. 185].

У побудові вправи дуже важливим є спосіб її виконання. Як правило, урок починається з фронтальних вправ, коли вчитель звертається або до всього класу, або до окремих учнів по черзі. У таких вправах контроль учителя безпосередній і він може супроводжуватися взаємоконтролем учнів. Вправи в імітації, зокрема слів з новими звуками, коротких фраз з певними інтонаційними моделями, нових лексичних одиниць, граматичних структур тощо, виконуються хором. Відповідно вони називаються хорові. Досвідчений учитель чує і виправляє помилку учнів навіть під час хорової роботи. Учні можуть одночасно, але індивідуально, виконувати певні вправи. Як правило, це будуть письмові вправи, які вчитель пізніше перевіряє, здійснюючи так званий відстрочений контроль. Коли учні беруть участь у читанні мовчки або аудіюванні, вони теж виконують одночасну індивідуальну роботу, яка після закінчення цієї діяльності зразу ж перевіряється учителем. Проте є багато випадків, коли учні здійснюють індивідуальну роботу по черзі, виступаючи з короткими або розгорнутими повідомленнями перед усім класом. Тут контроль з боку вчителя буде безпосереднім і може супроводжуватися взаємоконтролем учнів. Отже, існують індивідуальні одночасні вправи та індивідуальні послідовні вправи [1, с. 186].

Так само одночасно й послідовно можуть виконуватися парні вправи. У парних одночасних вправах учні одночасно виконують певне завдання учителя, зокрема у створенні діалогу за певною ситуацією. Вчитель у цей час не відпочиває, а слухає і коригує одну із пар учнів або надає їм потрібну допомогу. Ця форма контролю називається вибірковою. Інші учні у цей час обмежуються взаємоконтролем. Після одночасної роботи учнів у парах і

малих групах необхідний підсумок, бо вибірковий контроль викладача не є достатньо надійним. У підсумку одна-дві пари можуть виступити перед класом або представник групи може сповістити учням класу, якого висновку дійшла мала група, обговорюючи ту чи іншу проблему. Робота в парах може бути і послідовною, коли декілька пар учнів (а іноді і всі пари) представляють свої діалоги перед класом по черзі. Це вправи парні послідовні. У цьому випадку контроль учителя буде безпосереднім і супроводжуватиметься взаємоконтролем учнів [1, с. 186].

Крім типів, розрізняють види вправ за єдиним критерієм: операція, дія або діяльність, яку виконує учень [1, с. 187].

До контролю виконання вправи висуваються наступні вимоги: відповідність форми контролю і критеріїв оцінки об'єктам контролю; об'єктивність контролю: повністю об'єктивним може бути лише тестовий контроль, проте вибір декількох критеріїв оцінки (наприклад, монологічного мовлення учня або написаного ним твору) значно підвищує об'єктивність контролю [1, с. 189].

Нижче ми пропонуємо фрагмент уроку з ознайомлення з історичною лексикою на країнознавчу тему: «Las culturas indígenas» в 10 класі у закладах загальної середньої освіти.

Етап. Мета. Прийом	Зміст
<p>Етап 2. Опрацювання тексту</p> <p>Мета: вчити учнів вилучати необхідну інформацію щодо історичної лексики</p> <p>Прийом: пошукове читання .</p>	<p>Maestro: En nuestra comida tenemos diferentes productos a que estamos acostumbrados. Nunca hemos pensado como han aparecido en nuestra mesa. Al leer el texto «Las culturas indígenas» nos enteraremos del origen de algunos productos. Os propongo leer el texto y encontrar las palabras que denotan los productos ordinarios. Después de leer vaes a contestar a las preguntas. <i>(Вчитель</i></p>

пропонує учням прочитати текст і знайти слова які позначають продукти.)

Las culturas indígenas

Entre las civilizaciones de la antigua América se destacaban la azteca, la maya o maya-quiché, la chibcha y la inca. Las dos primeras nacieron en México, las otras en los Andes sudamericanos. Los orígenes de estas grandes civilizaciones se pierden en la profundidad de los tiempos. Mucho es lo que se desconoce de ellas, pero sí se sabe que alcanzaron un alto nivel. A fines del siglo XV, los indios cultivaban miles de plantas alimenticias, incluyendo más de 700 especies de maíz. Los incas conocían más de 200 variedades de patata. Los indios andinos cultivaron el algodón mucho antes de que éste apareciera en Egipto. Las Américas han dado a la civilización universal *el cacao, el tomate, la patata, la piña, el tabaco, la coca* y otros muchos. Los mayas, aztecas, incas y chibchas consiguieron grandes éxitos en astronomía, medicina, matemáticas, arquitectura y construcción de caminos. Los mayas tenían un calendario más exacto que el gregoriano, aunque no disponían de telescopios ni de otros aparatos especiales. Los calendarios azteca e inca se parecían mucho al maya. Ha llegado hasta nuestros días el Calendario Azteca, monumento de piedra labrada que se conserva en el Museo Nacional de México. Los mayas, incas y aztecas

	<p>dominaron la técnica de la cirugía del cerebro humano varios siglos antes que los europeos. Empleaban anestésicos, de los que no se tenía la menor idea en el Viejo Mundo; los médicos de Europa empezaron a emplearlos varios siglos más tarde, copiando de los indios muchos procedimientos.</p>
<p>Етап 3. Післятекстовий етап Мета: перевірити рівень розуміння прочитанного тексту Прийом: відповіді на питання, бесіда за текстом.</p>	<p>Maestro: Ahora os pido contestar a mis preguntas:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ¿De qué civilizaciones de la antigua América habéis leído? 2. ¿Cuántas especies de maíz cultivaban los indios en aquel entonces? 3. ¿Cuántas variedades de patata conocían los incas? 4. ¿Saben cultivar el algodón los indios andinos? 5. ¿Qué productos han dado a la civilización universal las Américas? 6. ¿Qué palabras denotan los productos de origen indio? <p><i>Учні відповідають на питання аналізуючи назви продуктів, які мають слова індійського походження (el cacao, el tomate, la patata, la piña, el tabaco, la coca).</i></p> <p>Maestro: Como veis en el español se usan las palabras de origen indio que también usamos en nuestra lengua moderna.</p>

Висновки до розділу 3

Таким чином, поряд з подальшою активізацією реального словникового запасу розширюється потенціальний словниковий запас учнів старших класів завдяки інтернаціональним словам та історичній лексиці під час виконання лексичних умовно-комунікативних вправ, при пошуковому читанні, тощо. У зв'язку з ускладненням лексичного матеріалу зростає роль самостійної роботи учнів з новою лексикою та стимулюється інтерес до вивчення іспанської мови.

ВИСНОВКИ

Кваліфікаційна робота присвячена комплексному вивченню основних способів збагачення лексики іспанської мови. У процесі дослідження було розв'язано низку завдань. Проаналізувавши зібраний матеріал та ознайомившись із роботами вітчизняних та зарубіжних дослідників, можна побачити, що іспанська мова проходить багато етапів розвитку, зокрема ми розглядаємо її розвиток у діахронічному та синхронічному аспектах.

Історія розвитку та становлення мови тісно пов'язана з історією народу. Через намагання багатьох племен і народів закріпитися на Піренейському півострові історія Іспанії багата на мовні контакти. Багаточисленні зв'язки впливали на становлення іспанської мови, яка протягом тривалого часу за певних обставин і з неоднаковою мірою інтенсивності, постійно контактувала з різними мовами.

Після короткого огляду історичного розвитку іспанської мови в діахронічному аспекті ми розглянули наступні запозичення: іберизми, кельтизми, еллінізми, арабізми, галліцизми, лусизми, каталанізми, індіхенізми, італіянізми, германізми.

Процес адаптації певних запозичень із різних мов є складним, довготривалим. Іншомовні слова підлягають фонетичним, морфологічним та семантичним змінам. Було визначено, що запозичення зустрічаються в іспанській мові як повні, калька та імітація.

Згідно з розвитком іспанської мови в синхронічному аспекті було встановлено, що мова, як і суспільство, існує в часі й активно розвивається, тому зазначено, що через постійні зміни в мові завжди є певна частина слів, словосполучень і граматичних форм, що характеризуються застарілістю або новизною. Архаїзми називають предмети й поняття, які зникли з ужитку. Вони розрізняються за ступенем застарілості і характеру використання, і, відповідно, поділяються на ізольовані та стилістичні. Деякі слова,

неологізми, навпаки набувають нового значення відповідно до потреб сучасного суспільства. Терміни й професіоналізми є вузькими за значеннями словами, які слугують для номінації понять і предметів певної професії. Діалектизми існують лише на конкретній території або лише в усному мовленні певного населення, які не матимуть актуального значення в рамках інших регіонів. Евфемізми слугують для більш толерантної номінації ти чи інших понять, для уникання грубих слів. Вигуки збагачують лексику іспанської мови, додають стилістичної забарвленості.

Таким чином, запозичення з'являлись поступово, у процесі появи нових мов на території Іберійського півострова та відкриття Нового світу. На нашу думку, слід звернути увагу на такі терміни: «субстрат» – сліди переможеної мови у складі мови-переможця при схрещуванні двох мов; «топонім» – власна назва будь-якого географічного об'єкта; «патронім» – ім'я батька, яке приєднується до імені дітей, по батькові.

Отже, мова не є нестабільною, оскільки завжди перебуває в стані розвитку. Мова, як і суспільство, існує в часі. Етапи пізнання природи, її зміни, розвиток суспільства – не можуть не впливати на розвиток людини та мови. Матеріальна форма мови, звукова й літерна, також видозмінюється залежно від часу. Тому в мові завжди є деяка частина слів, словосполучень і граматичних форм, яка характеризується новизною або застарілістю.

Під час формування лексичних навичок на уроках іспанської мови поряд з подальшою активізацією реального словникового запасу розширюється потенціальний словниковий запас учнів старших класів завдяки інтернаціональним словам та історичній лексиці під час виконання лексичних умовно-комунікативних вправ, при пошуковому читанні, тощо. У зв'язку з ускладненням лексичного матеріалу зростає роль самостійної роботи учнів з новою лексикою та стимулюється інтерес до вивчення іспанської мови.

Узагальнений у роботі матеріал та результати аналізу можуть бути застосовані: у подальшому вивченні питання розвитку лексики іспанської

мови, а також результати дослідження можуть бути використані у науково-пошуковій роботі студентів: при підготовці до семінарських занять, при написанні рефератів, курсових та кваліфікаційних робіт.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін./ за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. К. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів : Ленвіт, 2013. 590 с
2. Виноградов В. С. Лексикология испанского языка. 2-е изд., испр. и доп. М. : Высшая школа, 2003. 244 с.
3. Волков С. С. Неологизмы и внутренние стимулы языкового развития / С. С. Волков, Е. В. Сенько. М. : Высшая школа, 1991. 95 с.
4. Воронина М. М. Пособие по лексикологии испанского языка. К. : Вища школа, 1977. 183 с.
5. Гитлиц А. М. Пособие по лексикологии современного испанского языка. М. : Вища школа, 1974. 101 с.
6. Григорьев В. П. История испанского языка : [Учеб. пособие для студ. ин-тов иностр. языков]. М. : УРСС, 2004. 176 с.
7. Криворчук І. О. Мозаїка : іспанська мова у творах майстрів оповідання : [Навч. посіб. для дом. читання] / І. О. Криворчук, А. М. Чернуха. К. : Ленвіт, 2003. 240 с.
8. Иваницкая А. А. Lexicología práctica del español : [Учебное пособие для студ. ин-тов и фак. иностр. яз]. К. : Вища школа, 1981. 183 с.
9. Панько Т. І. Українське термінознавство. Львів : Світ, 1994. 216 с.
10. Реформатский А. А. Что такое термин и терминология // Вопросы терминологии. М. : Просвещение, 1961. С. 47–52
11. Скалкин В.Л. Системность и типология упражнений для обучения говорению // Иностр. яз. в школе. 1979. № 2. С. 19-25.
12. Складенко Н.К. Як навчати сьогодні іноземних мови (концепція) // Іноземні мови. 1995. № 1. С.5-9
13. Ткаченко Л. Л. Лексикологія іспанської мови: Курс лекцій для студентів III курсу напрямку підготовки: 6.020303. Філологія. Мова

- та література (іспанська, англійська) денної форми навчання. Херсон : Видавництво РВВ «Колос» ХДАУ, 2011. 100 с.
14. Царькова В.Б. Типологические признаки речевых упражнений // Иностр. яз. в школе. 1980. №3. С. 49-55.
15. Чернявский де Богдан-Эльса. *Lexicología de la lengua española*. М. : АСТ «Астрель», 2009. 127 с.
16. Шатилов С.Ф. Методика обучения немецкому языку в средней школе. М.: Просвещение, 1986. 222с.
17. García-Brazales C. J., Ramírez Ovelar J. A. *Lengua y Literatura*. Madrid : Estrella Talavera, 2009. 129 p.

Довідкова література

18. Испанско-русский словарь : 70000 сл./ Под. ред. Б. П. Нарумова. М. : Рус. яз., 1988. 838 с.
19. Розенталь Д. Э. Словарь-справочник лингвистических терминов / Д. Э. Розенталь, М. А. Теленкова. М. : Просвещение, 1983. 399 с.
20. Corominas J., Pascual J. A. *Diccionario crítico etimológico castellano e hispánico*. OL-OOL. Madrid : Editorial Gredos, 1991. 938 p.
21. *Gran Diccionario de la lengua española (incluye sinónimos y antónimos)* : 65000 voces / Redactor P. G. Maso. Madrid : Sociedad General Española de Librería S. Ol., 2000. 1983 p.
22. Lázaro Carreter F. *Diccionario de términos lingüísticos*. Madrid : Cremos, 2008. 443 с.
23. Sánchez, Aquilino. *La enseñanza de idiomas en los últimos cien años. Métodos y enfoques* / Aquilino Sánchez. Madrid : SGEL, 2009

Ілюстративний матеріал

24. Палій Є. В. Збірник текстів з аудіювання та читання для учнів 8-11 класів (ісп. мова): Посібник. Тернопіль: Астон, 2003. 132 с.

Електронні ресурси

25.Краснова Н. Междометия в испанском языке [Електронний ресурс].

Режим доступу до статті:

<http://subscribe.ru/archive/job.lang.span/201109/19120349.html>

26. [Описание уровней владения английским языком CEFR и сравнение с Cambridge, IELTS и TOEFL](#)

27.Учебный план Института Сервантеса.

Режим

доступу:

http://cvc.cervantes.es/Ensenanza/biblioteca_ele/plan_curricular/default.htm

28.Pilar Capanaga. Productividad registro de las formas compositivas y derivativas. Universida di Bologna. 109 p. [Електронний ресурс]. Режим доступу статті:

<http://www.librostonic.com/pdf/Productividad-y-registro-de-las-formas-derivativas-y-compositivas>

29.Salgado M. F., Ortega J. F. Descripción de neologismos por derivación y análisis de participios adjetivales en Trilce. [Електронний ресурс]. Режим доступу статті:

<http://laliteraturadelpobre.wordpress.com/2008/06/10/trilce-descripcion-de-neologismos-por-derivacion-y-padjs-maria-fernandez-salgado-y-javier-fernandez-ortega/>